

A NAGYKORÚAK KIVÁLASZTÁSA

VARGA ZOLTÁN

A terembe lépő bűvész meghajolt, szúrós tekintettel vette szemügyre a jelenlevőket. Rendkívüli magasságát és soványságát fekete frakkja még inkább kihangsúlyozta. Amikor pedig cilinderét is levette s tarkával felfelé a pódiumon álló székre tette, elefántcsontsápadt homlokának magassága is látható lett. Pontosabban szólva, az a két csupasz, szarvszerű nyúlvány, amely kétoldali kopaszágként egészen a feje közepéig ért fel, s amelyek közt fekete haja, keskeny félszigetet képezve, közepén szinte közvetlenül az orra fölött kezdődött. Egészen keskeny átjárót hagyva csupán a vastag összenőtt szemöldökök sötét vonala fölött.

— Hölgyeim és uraim — szólalt meg rövid szemrevételező hallgatás után, szája fölé hajló horgas orra alatt szinte bántóan vakító fogsort villantva. — Hölgyeim és uraim — rántott elő valahonnan egy makulátlanul tiszta selyemkendőt, széles mozdulattal meglobogtatva ugyancsak széles, némileg vigyorszerű mosoly kíséretében. — Nem tudom, mennyire emlékezteti önöket oltárra ez az asztalka itt előttem. Én mindenesetre azt szeretném, ha annak néznék, ezért is teritem le ezzel a fehér lepellet. Ezenkívül, az illúzió teljessége kedvéért, ráhelyezünk egy égő gyentyát is. Pillanat műve az egész, egyetlen mágikus kör a kalap fölött a varázspálcával, már meg is van, remélem elegendő ahhoz, hogy önök belemenjenek a játékba. Asztalkánk oltárrá nyilvánítása ugyanis elengedhetetlen feltétele annak, hogy a továbbiakban — elnézést az olcsó szójátekért — oltárian jól szórakozzunk. Könnyed és gondúzó időtöltés közben döntve el a nagyon is komoly kérdést: ugyan minek is érdemes oltárt emelni? Ehhez számítok elsősorban az önök segítségére, nagyra becsült figyelmükre mindenképp. Ne engem méltóztassanak figyelni különben, azokat a különböző tárgyakat, amelyek, mintegy az egyszerűség kedvéért, megint csak e cilinderből előbúvólva, az oltá-

runkra kerülnek, miközben én — ment eszem ágában sincs ezt titkolni — mindvégig az önök arcát fogom figyelni, elképp győződve meg tetszésükről vagy nemtetszésükről. Így és csakis így tehetünk eleget közösen magasztos feladatunknak.

Rövid bevezető szónoklatának befejeztével magasra emelte varázspalcáját. Majd mintha egy szájhoz illesztett trombitákkal, hurrokra helyezett vonókkal várakozó zenekarnak intene be, karmesteri mozdulattal nagyot suhintott. — Ez itt egy oltár tehát! — kiáltotta szinte parancsolóan. — Szíveskedjenek kellő tisztelettel, sőt áhítattal tekinteni rá. Vagy inkább arra, amit díszként ráálltunk majd.

Aztán egy pillanatra megállt, elgondolkodott, pálcá nélküli balkezeivel ráncolt homlokához nyúlva hangsúlyozottan töprengett. — Igen ám, de mi lehetne az? Mi az, aminek látán leginkább indíttatást éreznek leborulására? Honnan tudhatnám, s honnan tudhatnák önök, így tehát ikapásból kell próbát tennünk. Mondjuk ezzel a hatalmas medvekoponyával itt. Ugye impozánsan hat roppant fogazatával? Félelmetesen, oltárra állón, nagy kár, hogy a csont színe belevész a terítő fehérségébe, szemben magával az állattal, mert hát nem kell feltétlenül a koponyánál maradnunk, ide varázsolhatjuk a bestiát eleven mivoltában is, bozontosan, barnabundásan, busafejűen és hatalmasan, hiszen hatalmasnak kell elképzelnünk, ez a kis játékkfigura ne tévessze meg önöket, elvégre is a maga vallóságos méreteivel el sem férne itt az asztalkán, pardon, az oltárunkon. Választhatunk azonban más állatot is, mondjuk ezt a fekete bikát, címeres szarvával, kocsányon csüngő roppant herével, világokat megtermékenyíteni kész phalloszával, gyönyörködünk benne, és higgyük el, belőle fakad az élet, tőle származik minden. Mielőtt az öreg tölgyhöz zárandokolnánk a több évszázados faóriáshoz, némileg ismét csak elképzelőerőnk segítségével, érezzék hát magukat lombásra alatt, tekintsenek föl, fejüket nyakfájdítón hátrahajtva, helyenként fényszilkrákat átbocsátó és túlvilági titkokat suttagó koronájára, lejtselek mohával benőtt odvas törzse körül gondolatban körtáncot, tiszteljék benne az erdő ősatyját. Amely persze zordon és komor, mint minden ősatya, s árnyékba borítón zsarnok is egyben, úgyhogy helyette valami bensőségesebb, tündéribb, merőben másképpen nem evilági képviselőjét is elképzelhetjük a növényvilágnak: halványan reszketeg kelyhét a lótnuszvirágnak, csodákat magában rejtő szent edényekként a termékenységnek, bár ezzel még korántsem mérítettük ki filóránk kiapadhatatlan gazdagságát, belát-

hatatlan dzsungelében vallójában még sokáig barangolhatnánk, mielőtt búcsút mondanánk az élővilágnak. Egyszersmind pedig földi világunknak is, ráébredve, hogy az égboltozatra is kell vetnünk néhány pillantást. Mindenekelőtt az életető sugarakat árasztó aranyló napkorongra. Nem az igazira ugyan, hanem annak földi, aranyozott kartonpapírból készült hasonmására. Silány anyag, elismerem, de hát ennyire futotta csupán, éppen ezért esne jól, ha pusztán a játék kedvéért elismernék, majdnem olyan, mintha színarany volna, valójában az egyetlen anyag, mely az életet adó napot idelelni a földön méltóképpen reprezentálja. Valószínűleg ama tulajdonságánál fogva, hogy ugyancsak képes bennünket elvakítani, szemben az életet adó napsugárral, nemegyszer halált okozón — ez is eszünkbe kell jusson, hölgyeim és uraim, bármennyire is nem tartozik szorosán vett tárgyunkhoz. Ellentétben az ezüstösen csillogó holdszarlóval, a havonként elfogyóval és megújulóval, benne valójában azt kell tisztelnünk, hogy semmi sem változik, mindössze ismétlődik csak, körbe-körbe, karikába, s kezdődik minden előlről, fenségesen, örökkévaló módon és unalmasan, amire előbb-utóbb csak ráébredünk. Aikárcsak arra is, hogy sok szép dolog van széles e világon, de azért mégiscsak mi vagyunk a legszebbek.

A bűvész újra felemelte varázspálcáját. Széles kört rajzolt a levegőbe, egyetlen mozdulattal tüntetve el oltárrá kinevezett asztalkájáról az aranynapot és az ezüst holdszarlót.

— Ugyan már, gyerekeség — mondta legyintve és ajkát biggyeszte. — Hogyan képzelhettük akár egy percig is, hogy nem mi állunk a világmindenség középpontjában? Mi sem természetesebb hát, mint hogy saját képünkre és hasonlatosságunkra készült figurákkal díszítsük oltárainkat. Királyaink, fejedelmeink, különböző rangú és rendű uralkodóink és egyéb tiszttségviselőink képére és hasonlatosságára készült figurákkal, mindenféle hatáskörrel ruházva fel őket képzeletünkben, különféle szerepeket adva nekik a világ dolgainak intézésében, fennen hirdetve, hogy oltárdíszjeink közül még a rangban legalacsonyabb is felette áll a leghatalmasabb földi hatalmasságnak, faramuci módon mégiscsak az utóbbiaknak használva ezzel, így téve lehetővé számukra, hogy csakis égi feletteseiknek tartozzanak engedelmisséggel és számadással, ami számukra valójában azt jelenti, hogy nyugodt lelkiismerettel fütyülhetnek ránk. Fütyülnek is, efelől nyugodtak lehetünk, úgy megkeserítve életünket, hogy az élet eddig látott változatos jelképei helyett végül is a halál jegyeit

támad kedvünk oltárdísszé emelni. Alkalmasint egy kivégzőeszközött...

— Úgy, ahogy mondom, hölgyeim és uraim, kivégzőeszközött — ismételte a bűvész harsányan, de hangjában valami szomorúsággal. Közben egy újabb pálcasuhintással utolsó darabját is eltüntette azoknak a különböző álló, ülő, fekvő, olykor-olykor állatfejű emberalakoknak, melyeket nem sokkal előbb ugyancsak kifogyhatatlannak tetsző cilindereiből varázsolt elő. — Csak hát, c, c, c — csóválta fejét aztán elégedetlenül —, egy kínos halált eredményező kivégzőeszközön vergődő emberi test látványa mégiscsak lehangoló, riasztó és félelmetes, olyannyira, hogy azt mindössze meghittségnak is tekinthető megszokottsága leplezheti ideig-óráig valamennyire, sajnos semmivel sem akadályozva meg, hogy ne érezzük elviselhetetlenül banálisnak ezt a megszokottságot. Nem beszélve arról, hogy a nyomorúságos rabszolgahálál eme ókori életre hívója helyett ugyanilyen joggal akár egy akasztófát, guillotint vagy villamosszéket is oltárra emelhetnénk építésünkre és okulásunkra. De ha már egyszer így állunk, rögtön felmerül bennünk, miért ne tehetnénk meg ugyanezt bármely egyéb tákolmányunkkal, annál is inkább, mivel így egyszerűen kiemeríthetetlen választékunk lesz.

Ekkor kezdte el a legkülönfélébb ember alkotta szerkezeteket előbűvölni cilindereiből.

Eleinte még szertartásosan el-elidőzött egy iránytűnél, ékesszólóan esetelve a helyes irány ismeretének fontosságát, különös tekintettel a kitűzött óél ellérésére, vagy egy csillagászati távcsőnél, egekig magasztalva a végtelenbe pillantás jelentőségét. Ugyanígy járt el később a földgömb, a légsúlymérő, a spektroszkóp esetében is, vagy a mikroszkópot kézbe véve, amikor is a parányok világáról beszélt lelkes szóvirágokkal. De mikor már a szivattyúk, gőzgépek, mozdonyok, szövő- és varrógépek kerültek sorra, szeszélyes logika szerint keveredve fűrészekkel, ácsszekerekkel, ásókkal, kapákkal, nagyharangokkal, sarlókkal, kallapácsokkal, csípő-, lapos- és harapófogókkal, csavar kulcsokkal és -húzókkal, vető-, arató- és cséplőgépek apró modelljeivel, valamint gőzmalomok, cementgyárak, meleghengerművek makettjaival, egyre kevesebb szót vesztegetett rájuk, némelyiküket némán felmutatta csak, s máris továbbment, hadonászó pálcájának gyorsuló ütemével mind hevesebb iramot adva a tömeges varáztatás műveletének. Úgyhogy mire a villanymotorokhoz, automobilokhoz, zeppelinekhez, röntgenkészülékekhez és furcsa rovarra emlékeztető kétfedelű repülőgépekhez érkezett, varáztatának

termékei már többmagukkal kezdtek kiugrálni a cylinder tátongó kráteréből, eleinte kettesével-hármasával, miközben tengeralattjáró képezett furcsa együttest dűgőhúzóval, toronydaru villanyrezsóval, messzehordó ágyú és bombázó fogorvosi fúrógéppel, hamarosan azonban már valóságos áradata kezdett érkezni a legkülönfélébb autómódelleknek, lemezjátszóknak, rádió-, és tévékészülékeknek, motorcsónakoknak, villanyborotvákknak, elektromos fogkeféknek, vibrátoroknak, s mindezek tömegében időnként kubista és szurrealista festmények, absztrakt, sőt kinetikus szobornművek képeztek üde színfoltot. Nem hiányoztak azonban mindezek tömegéből a különböző államférfiak, kitüntetésekkel felcicomázott diktátorok fekete-fehér vagy színes fényképei sem, futó pillanatokra villanva csak meg a közönség szeme előtt, elkeveredve a Nobel-díjas tudósok és írók, akadémiai elnökök, sarkkutatók, rakétatervezők, egyházfejedelmek és világhírű karmesterek képeivel, nem is szólva a dzsessz-trombitások, táncdalénekesek, box-világbajnokok, filmrendezők, futballsztrók, sakkbajnokok, valamint a felöltözött, fél- vagy egészen meztelen színésznők fotóiról, amelyek, mintha csak valami láthatatlan ventilátor szele röpítette volna fel őket a fekete kúntólkalapból, gyakran egészen a mennyezetig repültek, hogy aztán lassú, pergő lebegéssel ereszkedjenek alá az értük kapkodó közönség sorai közé. Fajsúlyuk jóvoltából jutva el a leghátsó sorokig is, szemben a többi valamivel súlyosabb tárggyal, melyeket a bűvész, feledékenységből vagy szándékosan, vagy éppen időmegtakarítás céljából, szintén, nem tüntetett el, úgyhogy azok eleinte a mondvacsinált oltár fehérleplel lapján maradtak, lassanként halomba gyűltek, majd pedig a feltartóztathatatlanul továbbtermelő cylinder újabb termékei becsapódásának hatására lefelé kezdtek potyogni az asztalról, a pódiumra, s onnan tovább a padlóra, ahol többnyire megállapodtak. Kisebb részük azonban, gömbölyű vagy hengerded formája következtében, messzebbre gurult, egészen a széksorok közé. Más tárgyak viszont, úgy mint a miniatúr mentő-, hűtő- és tűzoltókocsik, játéktraktorok, úthengerek, önjáró emelődaruk, nyerges vontatók, harc-kocsik, hernyótalpas nehézüzérségi lövegek és mozgó rakétakilövő berendezések, önerejükből kezdték el a helyváltoztatást, nem létező vezetőik ügyes manőverezéssel igyekeztek utat találni maguknak a nézők lábai között, gyakran mégis nekik sodródva és egymással is összeütközve. Mialatt a terem légtérében, utat vágva maguknak a tömegesen hulló fotók közt, mindenféle légi járművek keringtek, a darázsnyira zsugorított parányi helikopterektől kezdve egészen a

kiterjesztett szárnyú ludak méreteit is elérő csapatszállítóig és légi-buszokig. Mind idegesebb csapkodást váltva ki a széksorokban ülőkből, akiket leginkább a fülük mellett ijesztő sivitással nyílseben elhúzó vadászgépecskék készítettek riadt fejkapkodásra.

De a bűvészt mindössze néhány néző hirtelen felugrása és pánik-szerű menekülést előlegező mozdulata készítette közbelépésre. Egyetlen erélyes pálcasuhintással vetett véget az eszeveszett kavargásnak: az előbb még kerge rovar- és madárrajként keringő repülőgépek szárnyaszegetten lehullottak, váratlanul ijesztő csend lett.

— Nos, hölgyeim és uraim? — kérdezte ekkor a bűvész mind a harminckét fogát vicorszerűen kivillantva, tekintetét szúrósan hordozva végig a jelenlevőkön. — Mit szólnak hozzá? Ennyi minden közt kissé nehéz a választás, ugyebár? Mintegy a választék áttekinthetetlenlensége következtében. Ezért bátorodom arra utalni, hogy e szédületes halmaza a különféle készülékeknek, apparátusoknak, mechanizmusoknak és konstrukcióknak nem annyira külön-külön, hanem egészében, áttekinthetetlenlenségében és felmérhetetlenlenségében, mintegy a maga roppant volumenében készítet bennünket tiszteletre, imádatra, térdre hullásra, fenék vagy hasra esésre. Tekintsünk illő áhítattal erre a lenyűgöző szemétrakásra, nem feledve el, hogy önmagunkat tiszteljük benne.

Részben felszólító, részben ölelő mozdulattal tárta szét karját. Néhány pillanatig így maradt, mintha csak a várt elragadtatás kiteréséhez kívánna időt engedni.

— Vagy talán mégsem tetszik? Úgy látom, nem túlságosan — szólalt meg aztán hangjában némi csalódottsággal sőt megbántottsággal. Hogy utána nyomban megértő mosolyra váltson: — Na persze, igazuk van, hölgyeim és uraim, önöknek, mint mindig, ezúttal is csak igazuk lehet. Ízléstelenség, határozottan ízléstelenség. Ilyen méretű felhalmozása a tárgyaknak mindenképpen az. Nem is szólva arról a nyomasztó érzésről, ami e kaotikus látvány hatására önökön eluralkodik. Oly mértékben, hogy áhítatos leborulás helyett egyre inkább a korábban imádott tárgyak elpusztításához éreznek kedvet. Vagy legalább lerugdosni őket onnan, ahol semmi helyük sincs: az oltárunkról. El velük hát, pokolba e töméntelen vacakikal! — kiálltotta hirtelen az asztal tetejére szökkenve.

Pár percig ugrált rajta csupán, csak amíg a játékszerkészlet rajta fennmaradt részét, dühös szitkok közepette lerúgta róla. Egyik-másik darabját messze a lelkesedés, zavar és kíváncsiság közt ingadozó

közönség sorai közé. Pálcájának intésével valamit is eltüntetni közülük azonban, mintha csak eszébe sem jutott volna. Úgyhogy a nemrég elővarázsoltt játékszerek, modellek és makettek tömege szétszórt roncstelepként továbbra is ott hevert a teremben, jobbára a pódium körül.

— Így! — sóhajtott, szinte kimerülten szállva le az asztalról. — Végre sikerült tabula rasát csinálnom. Üres lapot utolsó kísérletünkhöz. Rövidesen minden véget ér, hölgyeim és uraim, már nem sokáig veszem igénybe türelmüket.

Tekintetét a jelenlévőkön újra végighordozva, néhány pillanattig ismét hallgatott. Közben gondosan megigazította az asztalterítőt, tenyerével lesimogatta, úgyhogy annak időközben gyanússá vált fehérsége újra valótóan makulátlan lett, szinte világított, mintha csak a kezdet kezdetén lenne.

— Ösendet és figyelmet kérek — szólalt meg aztán ünnepélyesen. — Lehetőleg teljes mellőzést minden csodálkozásnak, meghökkenésnek vagy botránkozásnak. Nem kell csodálkozni tehát azon sem, ha a most bemutatásra kerülő két objektumot, a korábbi miniatürizáltakkal szemben, ezúttal a természetesnél nagyobb méretekben varázsolom ide az önök szeméi elé. Kimeríthetetlennek látszó tökfödönk mélyéről vagy éppen legfenekéről. Csiribi, csiribá! — Itt le minden eddiginél szélesebb és lendületesebb kört a kamnesteri varázspálcával. — Hopplá! Íme, máris láthatjuk két műtárgyunkat. Máris gyönyörködhetnek a kagylóként feltárolóban és a diadalmasan felmeredőben. Ebben a jelentőségüket méltóképpen hangsúlyozó felnagyításban, s azzal a forradalminak is mondható gondolattal összhangban, hogy ugyan miért is fussunk e szenteheverő holmiku-pac bármely darabjéért is, ha egyszer eme két alkatrész eleve arra rendeltetett, hogy rajongásunk tárgyát képezze. Emellett pedig nemzetiségre, fajra, bőrszínre, iskolai végzettségre és társadalmi helyzetre való tekintet nélkül megvan mindannyiunknak. Sajnos a természet rendelése értelmében egyikkel vagy másikkal rendelke-zünk csak, ami kétségtelenül a dolgok elrendezésének bizonyos tökéletlenségére vall, mivel ideálisnak csak azt tekinthetnénk, ha vala-mennyien mindkettővel rendelkezhetnénk. De hát végtére is felnőttek vagyunk, rég beláttuk már mindennemű tökéletesség hajszolásának céltalanságát, tudomásul vettük, hogy ez van, ezt kell szeretni. Na de sebj, mivel bőséges vigaszunkra szolgálhat e két leválaszthatatlan felszerelés kölcsönadhatósága, valamint hogy esetükben a kölcsönadás egyben viszontkölcsönzést jelent, méghozzá kölcsönösen

azonos időtartamra, úgyhogy ez a kölcsönös kölcsönzés valójában olyan csereakcióként jellemezhető, melynek során egyetlen pillanatra sem kell megválnunk saját tulajdonunktól. Ősi és semmivel se helyettesíthető tárgyakkal van tehát dolgunk, annyira egyedül méltókkal az oltárra emeltetésre, hogy csakis megbocsáthatatlan bambaságunkkal magyarázható, miért is nem velük kezdtük, folytattuk és fejeztük is be mutatványunkat. Úgy is mondhatnám, végre célhoz értünk.

Diadalmasan kihúzva magát, rövid időre újra elhallgatott. Arcán lelkesedést váró, minden eddiginél szélesebb vigyor terpeszkedett.

— Nos, hölgyeim és uraim? — kérdezte aztán. — Ugyebár nem is fest rosszul. — Féktelen örömben percenkig önelégült tetszelgéssel tekintett szét a teremben, mintha csak teljességgel a fáradságos munkával kiérdemelt elismerés beseprésének adná át magát. Mielőtt arra váratlanul újra elborult volna.

— Újabb csalódás, újabb! — kiáltotta színpadias kétségbeeséssel a hangjában, könnyekkel küzdve. — Véget nem érő sora a csalódásoknak. El velük, el, szemétre velük — söpörte le megvető mozdulattal azt a két tárgyat is, melyeket az imént még, mint próbálkozásai hosszú sorának végeredményét emelt oltárra. Olyan kivörösödött arcú dühvel nézett utánuk, hogy az előbb élénken kuncogó, sőt viháncoló helyiségre hirtelen ijedt csend telepedett, aggodalommal teli vagy éppen menekülésee kész szemek tekintettek rá.

Lassan nyugodott csak meg, magabiztosságához nélkülözhetetlen vigyorához visszatalálva. — Szíves elnézésüket kell kérnem, hölgyeim és uraim, amiért az imént kissé elragadtattam magam — kezdett eleinte zavart kis nevetésekkel tankítozottan mondókájába. — Mint ahogy azt is kérnem kell, nehogy azt higgyék, holmi hirtelen támadt undor, csömör vagy idejétmúlt erkölcsi felháborodás folytán került sor erre. Szó se róla, nem savanyú a szőlő, nagyon is édes, éppen csak a szőlőnek sem kell oltáron lenni. Egyébről sincs szó tehát, mint egy most már mindenképpen döntő felismerésről. Arról, hogy oltárunk így szép, díszitetlenül, érintetlen tisztaságában. Röviden szólva: úgy szép, ha üres! Ugye egyetértenek velem, ugye egyetértenek? Még ha nem is mindnyájan, de legalább valamennyien, néhányan talán. Mert ha nem, nagy szégyen lenne. Elvégre mégsem hihetem, hogy csupa kiskorú gyűlt össze itt a teremben. Akinek tehát ez a megoldás tetszik, kérem, emelje föl a kezét és fájadjon hozzám. Például ön, uram, ott a harmadik sorban, az ötödik széken. Úgy látom, bujkál valami a tekintetében, bátran hát, szánja

rá magát, kiválasztottak közé tartozni csak dicsőség lehet. Így, nagyszerű, köszönöm. Na és ön, uram? Ott a hetedik sorban? Ön, igen, ön! A kopasz fejével és a szemüvegével. Hasonlóképpen ön is, a tizenegyedikben, a nyolcadik széken. Ne tessék tétovázni, higgye el, mintha csak erre volna predestinálva. Helyes, nagyon helyes, íme, már hárman vagyunk. És hogy ön is, az már egyenesen fenomenális, micsoda meglepetés, asszonyom, férfiasan bevallom, önre nem számítottam. Bravó, bravó, biztosíthatom, semmi oka előnytelen külseje miatt elkeseredni... Na és még ön ott a bal sarokban, egészen hátul. Vagy talán tévedtem volna?... Kérem, ahogy óhajtja... Senki több tehát? Kár, de ha meggondolom, így is többen vagyunk, mint remélni mertem... Ezek szerint együtt is lennénk, készen a távozásra, feltéve, hogy hajlandók velem fáradni. Lesújtó pillantással véve búcsút a jelenlévőktől, egyedül hagyva őket infantilis leborulási hajlamukkal, együgyű adorációs szükségletükkel, primitív eufóriás igényükkel és triviális gloriifikálási készségükkel. Gyerünk hát, törekedjünk rugalmas elszakadásra, így őrizve meg magunkat a korpa közé keveredéstől, komolyabb, felnőttekhez illő feladataink tudatától mélyen áthatva. Erre tessék, erre, következetesen maradván meg a szeparálódás útján. Jómagam csak önök után természetesen — miután egy meghajlás erejéig még hátramaradtam. Isten önökkel tehát, hölgyeim és uraim, válogasanak csak továbbra is ebben a roppant kacattömegben. Remélem, mélikülem is jól szórakoznak...